

JOSEP COSTA SOLÉ (1913-2003).

APUNTS DEL NATURAL

JOAN PINYOL I COLOM

Ho he manifestat públicament en més d'una ocasió. Parlar de la polifacètica creativitat artística de Josep Costa, costa! I es fa difícil sobretot perquè s'estén en temps i en espai a un ritme i amb una multiplicitat que no volen saber res de les tècniques més elementals de la concreció. I és que, en el seu cas, encara sort que ens trobem en un país que continua la tradició de "*fer dissabte*", és a dir, que no té més alternativa que combinar les obligacions professionals amb les lúdiques i domèstiques, perquè si ell hagués pogut disposar de tot el seu temps per crear —sense dedicar vuit hores diàries a una empresa durant cinquanta-un anys—, avui dia una aproximació a la seva obra artística seria tan agosarada com inabastable. I així i tot, sóc del parer que igualment ho és.

Nascut a Capellades l'any 1913, des de ben jove va començar a fer-se camí a través de dues passions que va saber entrellaçar ben singularment i que derivarien en in comptables expressions en la seva trajectòria vital. Em refereixo a la musical —com a membre actiu de diverses orquestres—, però sobretot a l'artística, a través de múltiples formes que li van permetre d'esplaiar durant gairebé noranta anys la seva incondicional passió per Capellades, tal i com ell reconeixia en tot moment.

COM A MÚSIC

Descoberta ben prematurament la seva afició per la música, als catorze anys es va

convertir en el trompetista de grups musicals com ara la mítica Orquestra Valls, l'Artístic Jazz, la Jazz Artística o Xarvi's Club, conjunts amb els quals va amenitzar arreu del nostre país in comptables vetllades entre els anys 30 i 50 i per als quals —i tenint en compte la seva altra gran passió— es va encarregar d'elaborar tant els decorats dels escenaris on actuaven com la propaganda d'aquestes formacions. Una activitat —aquesta darrera— que en una ocasió li va valer l'obtenció del primer premi d'un concurs estatal de propaganda d'orquestrines. Des d'aquest mateix vessant, durant anys va acompanyar musicalment tant les diverses projeccions cinematogràfiques que es van fer al Centre Parroquial i al Círculo de Capellades (actualment el teatre de la societat La Lliga), com en les diverses representacions de la *Joia Capelladina*, una revista musical protagonitzada per diversos actors i actrius capelladins als quals també era l'encarregat de maquillar. Així mateix, va ensenyar les primeres nocions de solfeig a Josep Freixas i Vivó, que posteriorment ha esdevingut un destacat compositor, i també va formar part del jurat dels *Festivals de la cançó* que durant anys es van celebrar a Capellades.

Ara bé, a part aquesta intensa activitat musical, si hi ha un aspecte de la seva trajectòria que va destacar per damunt dels altres i que el va arrelar profundament al seu poble és, sens dubte, el seu vessant artístic. Vegem-ne unes quantes pinzellades.

ELS INICIS I LA CONSOLIDACIÓ D'UN DIBUIXANT

De les classes que va rebre del mestre Josep Ribot, el jove Costa Solé sentia una especial predilecció pels exercicis de redacció, sobretot perquè al final els havia d'il·lustrar. D'aquesta manera va descobrir una passió i una facilitat pel dibuix que, en un primer moment, va esplaiar per les parets del pati de casa seva i que després va arribar a oïdes de les amigues brodadores de la seva mare que, de seguida, van demanar-li que dibuixés els patrons que havien de confeccionar. Més endavant, i encara en una infantesa marcada per la mort del seu pare quan ell només tenia quatre anys, va començar a elaborar els primers apunts del natural a partir del perfil de la seva mare, a qui va dibuixar cosint, escoltant la ràdionovel·la i fins i tot dormint, gairebé sempre en els papers d'estrassa amb què les botigues embolicaven els productes i que ell trobava del tot idonis com a base dels seus primers treballs.

En uns anys d'una intensa activitat musical que li robava hores al son, la passió que també sentia pel dibuix el va posar en contacte amb un pintor destacat que, després de l'esclat de la guerra civil, passava llargues temporades a Capellades. Ens referim a Albert Ràfols Cullerés, amb qui Costa Solé va començar a fer excursions pictòriques pels voltants del seu poble i de qui va rebre un decisiu mestratge artístic. Poc després s'hi va afegir un encara més jove Albert Ràfols Casamada, que també rebia els consells del seu pare i a qui Costa Solé va dibuixar de petit en més d'una ocasió. De fet, la relació entre tots tres va arribar a ser tan estreta que aquest sovint els convidava a casa seva perquè pare i fill retratessin unes cosines seves a qui prèviament havia proposat de fer de model. Després d'un temps en què va comprovar la ràpida evolució dels seus dibuixos, Ràfols Cullerés —que comparava l'estil artístic de Costa Solé amb el del dibuixant Ferran Callicó— li va proposar d'enviar un dibuix a l'*Exposició Nacional de Bellas Artes* que s'havia de celebrar a Barcelona l'any 1944. Tot i que en un primer moment no en va rebre

cap confirmació, la sorpresa de l'artista capelladí va ser comprovar *in situ* que li havien acceptat i exposat el dibuix d'un pellaire de Carme a la secció *Apuntes y acuarelas*, motiu pel qual va rebre un carnet d'expositor que a la llarga fins i tot li permetria d'impartir classes a l'institut.

FUNDADOR DELS AMIGOS DE LAS ARTES

Pels camins de la confiança artística, Costa Solé de seguida va encetar una estretíssima relació amb el pintor i escultor Joan Campoy i amb el també pintor Francesc Piñol, fins al punt que als anys 40 van constituir-se en una entitat capelladina anomenada *Amigos de las Artes*. En aquest grup, i amb el pretext de captar imatges per traslladar a les respectives teles, durant anys van realitzar incomptables sortides artístiques pels entorns de Capellades i també una llarga sèrie d'exposicions col·lectives de dibuix i pintura coincidint amb la Festa Major (a la sala de les columnes del col·legi Marquès de la Pobla), que es van estendre consecutivament fins als anys 70 i a les quals, amb el temps, es van afegir tant el caricaturista Maties Mayans com els també pintors Amadeu Freixas Vivó, Francesc Campoy i Simó Costa. A aquestes exposicions es va sumar també la participació, sobretot dels tres fundadors de l'entitat, en altres mostres d'art com la que es va celebrar al Palau de la Virreina de Barcelona, com l'*Exposició Bibliogràfica y de Artistas Igualadinos* que va organitzar el CECI durant la Festa Major d'Igualada de 1947 i com les que durant els anys 50 va fer realitat l'Agrupació Fotogràfica d'Igualada sota el nom de *Salón de Artistas Igualadinos*.

EL PAS FORÇAT CAP A LA PINTURA

Tot i que reconeixia l'excel·lència de la pintura de Ràfols Cullerés, que va testimoniar l'evolució pictòrica de Ràfols Casamada des de

l'art figuratiu cap a l'abstracte, i que admirava les tècniques dels altres components dels *Amigos de las Artes*, Costa Solé s'havia mantingut fidel al dibuix i a les línies des dels seus inicis artístics i no s'havia plantejat mai endinsar-se en el terreny de la pintura. Un dia, però, un visitant d'una exposició va posar-li en dubte si ell no sabia pintar i aquest comentari li va tocar tant l'amor propi que, a petició seva, el mateix Joan Campoy el va introduir cap a la pintura de paisatges a partir de les tècniques de l'oli, ceres, collages i pastels que, amb el temps, va anar perfeccionant sense abandonar mai el dibuix.

Una de les predileccions artístiques de Costa Solé va ser el retrat de tipus humans que avui dia dormen el son profund de l'oblit per a molts de nosaltres. Amb el llapis sempre a punt, tenia per costum immortalitzar en el seu full l'existència de pellaires, esmolets, talladors, músics, gitanes, pidolaires i un llarg etcètera de personatges de carrer, dels quals va extreure incomptables apunts. Durant un temps va contactar amb una gitana que cada festa demanava almoina a la porta de l'església i a la qual pagava dues pessetes perquè li fes de model a l'estudi de la sala de les columnes de les escoles. En una ocasió la va trobar acompanyada d'una altra jove gitana que duia un nadó als braços. En veure-la, es va alegrar tant de la possibilitat de traçar un altre perfil singular que, quan s'hi va acostar ben cofoi —tot demanant-los si estaven disposades a acompanyar-lo i a cobrar dues pessetes cadascuna per estar una estona amb ell—, la gitana que no el coneixia li va propinar un insolent: "*Però vostè què s'ha cregut? Som pobres, però honrades!*" Una vegada aclarit el malentès, la va immortalitzar en un dels seus quadres.

FIDEL A UN ESTIL

Tot i la lògica evolució que amb el temps va experimentar la seva obra, Costa Solé es va mantenir sempre fidel a una manera de copsar la realitat. Dins les línies d'un autoreconegut

realisme pictòric, va pintar i va dibuixar seduït per les escenes de carrer i pels moviments de les multituds que donaven vida a processons, benediccions de rams, fires, sardanes, castellers, balls de bastoners, cavalcades de reis i un llarg etcètera de motius festius de caràcter costumista.

Com a pintor de paisatges, va sentir una especial predilecció pels camins de bosc banyats per suaus tocs de sol i alternats per les formes d'una natura salvatge que, en nombrosos quadres, s'anteposava al relleu llunyà del campanar i del cimbori del seu poble. De fet, un dels pecats que s'autoconfessava sovint era la seva preferència absoluta per pintar Capellades, sempre que podia i des de qualsevol angle. D'ell van sortir les pintures d'infinites imatges de la bassa, del barret del Capelló, de la Casa Bas, del carrer Major i de la Font Cuitora, entre altres racons escollits.

En aquest mateix sentit, un altre dels trets característics de l'obra del que, tret del primer mestratge de Ràfols Cullerés, s'autodeclarava un artista autodidacte, va ser també la combinació de dibuix i pintura, sigui amb la presència de figures humanes en els seus paisatges —traçades a partir de les línies ben definides i senzilles que caracteritzaven els seus apunts—, sigui amb dibuixos fidels a la realitat que posteriorment va acolorir ell mateix o que va elaborar sobre fons de colors.

Per acabar, i des de la seva maduresa artística, Costa Solé reconeixia que, paral·lelament al perfeccionament de tècniques com la perspectiva, en la seva obra s'havia produït igualment una evolució dels colors, que havien passat de ser calents —amb un predomini dels grocs i dels vermells— a molt més suaus en els darrers temps. Tot plegat sota les directrius de l'estat d'ànim de l'artista, que per a ell era molt més decisiu que no pas la inspiració.

MESTRE D'ARTISTES

Com que feia anys que destacava com a dibuixant, un dia un capelladí li va proposar

que donés classes al seu fill, Josep Mayans i Juncosa. Costa va respondre-li que no en tenia cap experiència, però es va avenir a acceptar que aquell jove anés al seu estudi perquè veiés com dibuixava. Quan va córrer la notícia pel poble, va rebre altres propostes idèntiques i amb poc temps va formar un grup de joves capelladins, als quals va explicar tot el que sabia i als quals sovint va prendre pels carrers del poble perquè s'exercitessin en les tècniques del dibuix de personatges. Tant va ser així que, per Nadal de 1947, va organitzar una exposició artística a partir de les obres d'uns deixebles que, com el mateix Josep Mayans, amb el temps van destacar també en el camp artístic. Anys després, en el moment en què es van començar a impartir classes a l'institut de Capellades des del Molí de la Vila, Costa Solé es va convertir en el mestre de dibuix de diverses generacions de capelladins gràcies al carnet que acreditava la seva participació en aquella destacada exposició a Barcelona l'any 1944. Tot i així, no va deixar d'impartir classes particulars des del seu domicili, fins al punt que va ensenyar a dibuixar als fills dels seus primers alumnes.

IL·LUSTRADOR DE PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

Amb la incansable creació de dibuixos i de retrats, va col·laborar ininterrompudament a la premsa escrita des dels anys 30 i fins a la seva mort. En primer lloc, i abans de la guerra, a la revista barcelonina *Papitu* —que va reproduir-li diversos acudits gràfics— i també a *Arte*. Després del conflicte bèl·lic, i des de Capellades, va col·laborar en diferents publicacions locals com ara *Horitzons* i *L'Ullera* i, ja als anys 50, des de *Guión Deportivo*, el primer diari esportiu de projecció comarcal en col·laboració amb Antoni Quintana i Torras, on ell signà una caricatura setmanal des de la secció d'entrevistes *Dígame*. Una faceta, la de caricaturista, que va continuar practicant també fins al final de la seva vida. Als

anys 60 va col·laborar gràficament primer a *Vila* i després a *Capellades*, publicació que sortí entre 1965 i 1966. Pel que fa als anys 70, el retrobem a la revista *Font Cuitora* i, ja en la seva vellesa i fins a aquest 2003, va col·laborar amb contínues portades i acudits gràfics a la revista editada pel Casal d'Avis de Cal Ponet, així com també contínuament, i sota el títol d'*Apunts de Carrer* o *De la Carpeta de Costa Solé*, a *La Miranda*.

AMB TOTS VOSALTRES, EL PROFESSOR ATSOC!

Avesat a actuar dalt d'escenaris i a col·laborar artísticament en diferents iniciatives, durant els anys 50, Costa Solé també va formar part d'un grup de titellaires que es van proposar distreure la mainada des del saló del Centre Moral i Instructiu. Amb el nom de professor ATSOC i al costat d'altres capelladins, com ara Anton Argelich, Jaume Riba i Josep M. Valls, va donar forma a diversos espectacles de pallasos i de tittelles, entre els quals va destacar *Quico, el valent*, un personatge que va immortalitzar en diversos dibuixos i pintures.

DES DE LA GRAN PANTALLA

En el seu moment també es va convertir en el col·laborador d'un dels primers projectes cinematogràfics que van sorgir a la nostra comarca. Fruit d'una entrançable amistat amb Lluís Bussi i Picassó, gran amant del cinema que estiuejava a Capellades, va intervenir en els seus diversos muntatges. El resultat van ser una sèrie de pel·lícules, com la que reproduceix els actes de la Festa Major de 1966 o les que interpretaven diversos actors i actrius locals, que després eren exhibides públicament al teatre de La Lliga sota l'encapçalament de caràtules, caricatures i llistes dels diferents col·laboradors dibuixades i dissenyades per Costa Solé.

COL·LABORADOR GRÀFIC DE LLIBRES

De l'estreta amistat que Costa Solé tenia amb el capelladí Modest Lluçà i Dalmases van sorgir diferents projectes. Un dels més destacats va ser l'edició, l'any 1958, del que es va anomenar *Primer llibre de Capellades*, en el qual Costa Solé va fer un dibuix dels diferents carrers del poble que acompanyava una nota informativa o anecdòtica de cadascun d'aquests vials. En ocasió de l'edició de la *Història de Capellades*, que es va editar l'any 1972, el seu autor, l'historiador Esteve Busquets Molas, va encarregar-li també la confecció de nombroses il·lustracions que van acompanyar els textos i les fotografies d'aquell volum. Per acabar, i molt més recentment, els seus dibuixos van il·lustrar diferents poemes de qui signa aquest article que van configurar l'edició del llibre *Versos i dibuixos*, per sant Jordi de l'any 2000.

CARACTERITZADOR DE PERSONATGES

Una altra de les facetes que han fet polièdrica la seva expressió artística va ser la de maquillador d'un gran nombre d'actors i d'actrius capelladins. Tant des del vestidor dels membres de l'elenc teatral del Centre Parroquial, als anys 40, que després donarien forma a la *Joia Capelladina* —per a la qual ell també participava com a músic en col·laboració amb el mestre Ricard Rossich i l'aleshores jove Ros Marbà—, com també per als integrants de l'Esbart Dansaire Abat Muntadas, creat en aquells temps. Posteriorment també col·laborà amb el grup de teatre del Círculo de Capellades i amb l'actual grup teatral local, sobretot en les diferents representacions dels populars *Pastorets*. Així mateix, durant molts anys ell fou l'encarregat de donar els darrers retocs a les cares de ses majestats els Reis de l'Orient en la seva visita anual i també va contribuir directament a la restauració i caracterització dels capgrossos centenaris que l'any 1982 el seu poble va tornar a posar en circulació.

Per tot plegat, en certa ocasió Busquets Molas el va definir com “l'home que ha passat la mà per la cara a més gent, tant homes com dones”.

UNA CARA NOVA PER A LA FESTA MAJOR

Com a destacat il·lustrador local, l'ajuntament de Capellades posà a les seves mans durant molts anys la confecció dels diferents cartells que encapçalaven el programa de les festa grossa de cada agost. Així, trobem cartells elaborats per ell des dels anys 40 amb una absoluta cooperació amb els representants dels consistori, els quals li indicaven cada any les novetats més destacades de la Festa —com ara les exhibicions castelleres o les bandes de *majorettes*— i ell s'encarregava d'il·lustrar la novetat a tot color a la portada del programa. Amb els anys, però, va proposar de fer un concurs anual, vigent en l'actualitat, en el qual ell mateix va actuar com a jurat de les primeres edicions. Aquesta altra faceta tampoc no li venia de nou després d'haver fet de jurat en altres certàmens artístics, en els primers concursos de pessebres organitzats a Capellades i posteriorment en gairebé totes les edicions del Concurs de Pintura Ràpida Joan Campoy que se celebra anualment en record del que va ser el seu company de cavallets i de paletes.

AL SERVEI D'ENTITATS I DE PERSONES

Arrelat profundament al seu poble, no és estrany que els seus traços i línies es possessin de seguida a la disposició de diverses iniciatives públiques i privades. Una de les empremtes més visibles de les seves aportacions gràfiques són la gran quantitat d'anagrames i de logotips de diverses entitats locals que van sortir de les seves mans. D'ell és l'escut del Club de Futbol Capellades, l'anagrama de l'Escola Bressol Vailets, l'al·legoria representativa de les Festes del Carrer, el símbol

dels Amics de les Arts i, entre d'altres, la capçalera de la revista l'*Ullera*. Per a la Parròquia de Santa Maria de Capellades també va dissenyar la capçalera de la *Fulla Dominical*, va elaborar els goigs de diversos sants —com ara els de santa Dorotea—, així com també incomputables estampes i nadales. Sense deixar el context religiós, també es va encarregar de dibuixar la imatge de la bandera de sant Sebastià, patró de Capellades i del gremi del tèxtil —de forta implantació en aquesta vila—, i durant anys també va confeccionar els dibuixos que havien de formar les catifes de flors que s'exposaven als carrers en ocasió de la festa del Corpus. En un àmbit més privat, i a més de les targetes, decorats i propaganda per a les formacions musicals en què participava, també va elaborar diversos anuncis publicitaris per a empreses capelladines —com Construccions Escala o Pintures Campoy—, i per a d'altres de gènere de punt i de vinícoles que rebia per encàrrec directe d'una impremta local.

A FLAIXOS DE VINYETA

Amb el que durant un temps va ser el seu veí, Modest Lluçà, a més d'una estreta col·laboració en els espectacles infantils que aquest organitzava al pati de casa seva i de l'elaboració del *Primer Llibre de Capellades* (1958), també va dur a la pràctica altres iniciatives. Per a ell va elaborar una sèrie d'exlibris amb motius capelladins, i amb ell, i a banda d'una col·lecció de sis postals capelladines que van posar a la venda l'any 1964, deu anys abans va elaborar la part gràfica de l'*Auca de Capellades* (1954). I no va ser l'última. Per encàrrec del mateix Centre Moral i Instructiu, va elaborar l'*Auca de la Joia Capelladina*, també amb lletra de Modest Lluçà, i més recentment l'*Auca del Club de Futbol Capellades*, en ocasió del seu 75è aniversari, amb lletra de Joan Farriol, a més de diverses auques particulars, com la dedicada precisament a aquest darrer o a una mestra de Mediona que es va jubilar després de treballar durant molts anys a l'escola pública local.

I, AL CAPDAVALL, LA PERSONA

Darrere de tota la intensa activitat que hem provat de ressenyar, hi havia a més la persona que no va abandonar mai les seves obligacions laborals a l'empresa Guasch —on treballà des dels 14 fins als 65 anys— i que, com tots els de la seva generació, va viure dues dictadures, una república, una guerra civil, una amarga postguerra i una llarga transició democràtica. A títol personal, a més, va haver de sobreposar-se a contínues adversitats, que ell anomenava “els agredolços de la vida”, sobretot la mort per accident d'un fill de 23 anys. I va fer front a tot plegat al costat de la seva dona, la Clemència Ardèvol, amb qui es casà en ple bombardeig a la guerra civil i que l'acompanyà fins a l'últim dia, el passat 25 de juny.

Abans de la seva mort, en una de les múltiples trobades preparatòries del que algun dia serà la seva biografia completa, Josep Costa Solé, que sentia una passió ben sincera per la terra que el va veure néixer, va fer demostració d'una altra de les seves qualitats, la ironia. Quan la infermera que l'atenia li va dir que havia d'incorporar-se una mica cap amunt per poder engolir bé el sopar, ell —amb una rialla del tot encomanadissa— li va deixar anar: *Cap al cel?*

Sí, enyorat Josep Costa Solé, i per sempre més en el nostre record, també des de la *Revista d'Igualada*.

JOAN PINYOL I COLOM (Capellades, 1966) és llicenciat en Filologia Catalana. Professor d'ensenyament secundari, columnista del *Diari d'Igualada* i escriptor. És autor de *Balanci d'onades* (1994), *Avinguda Capri* (1999), *Versos i dibuixos* (2000), *Ningú ve fet a mida* (2001), *Noranta-nou maneres de no viure encara a la lluna* (2001), *Inquieta nit i altres contes* (2003) i *Stòitxkov i Sofia* (2003). A part d'haver col·laborat en aquesta revista en més d'una ocasió, en l'actualitat, i a banda d'altres projectes literaris, està ultimant la biografia de Josep Costa Solé, l'artista homenatjat avui des d'aquestes pàgines.

